

УДК 821.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-35>

Віктор ЯРУЧИК,

orcid.org/0000-0002-9314-944X

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української літератури

Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) iaruchyk@gmail.com

Ірина КОНСТАНКЕВИЧ,

orcid.org/0000-0003-4193-6780

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури

Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) Konstankevych.Iryna@vnu.edu.ua

Ольга ЯРУЧИК,

orcid.org/0000-0002-5194-1105

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри полоністики і перекладу

Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) ola2180@gmail.com

ДРАМАТУРГІЯ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ЗМІН НА ПРИКЛАДІ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття досліджує вплив історичних подій на творчість драматургів. Мета статті полягає в розкритті взаємозв'язку між історичними змінами та розвитком драматургії в Польщі та Україні в період ХХ століття, надаючи читачам глибше розуміння впливу минулого на сучасну театральну спадщину обох країн. На думку автора статті, ключовими аспектами цієї статті є етапи розвитку драматургії, аналіз впливових історичних подій на сценарії та тематику драматургічних творів; вивчення творчості видатних драматургів обох країн у контексті історичних реалій ХХ століття; встановлення взаємодії та культурного обміну між польською та українською драматургією, враховуючи культурні та історичні спільні риси, а також відмінності. Автор припускає, що взаємовплив та взаємозв'язок польської та української драматургії лише збагачують одна одну, оскільки драматурги можуть адаптувати або переосмислювати твори один одного, що може призвести до нових інтерпретацій і творчих рішень. Стаття розглядає важливі історичні трансформації періоду, такі як дві світові війни, революції, соціалістичний період та незалежність. Автор аналізує творчий внесок видатних драматургів обох країн, розкриваючи їхні впливові твори та реакцію на історичні реалії свого часу. Особлива увага приділяється тим аспектам творчості, які свідчать про культурний обмін та взаємний вплив між польською та українською драматургією. Стаття висвітлює реакцію творців на політичні та соціокультурні трансформації. Завдяки систематичному аналізу у статті зроблено спробу визначити, як історичні зміни вплинули на творчий потенціал драматургів. Загальний підхід статті допомагає глибше зрозуміти те, як історія та культурний контекст вплинули на розвиток драматургії в Польщі та Україні упродовж минулого століття.

Ключові слова: драматургія, історичний злам, національна ідентичність, п'єса, самосвідомість.

Viktor IARUCHYK,

orcid.org/0000-0002-9314-944X

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Head of the Department of Ukrainian Literature
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) iaruchykh@gmail.com*

Iryna KONSTANKEVYCH,

orcid.org/0000-0003-4193-6780

*Doctor of Philological Sciences, Professor;
Professor at the Department of Ukrainian Literature
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) Konstankevych.Iryna@vnu.edu.ua*

Olha IARUCHYK,

orcid.org/0000-0002-5194-1105

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Polish Studies and Translation
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) ola2180@gmail.com*

THE DRAMA OF POLAND AND UKRAINE: THE INFLUENCE OF HISTORICAL CHANGES ON THE EXAMPLE OF THE TWENTIETH CENTURY

The article examines the influence of historical events on the work of playwrights. The aim of the article is to reveal the relationship between historical changes and the development of drama in Poland and Ukraine during the twentieth century, providing readers with a deeper understanding of the influence of the past on the contemporary theatrical heritage of both countries. According to the authors, the key aspects of this article are the stages of drama development, the analysis of the influence of historical events on the scripts and themes of dramatic works, the study of the works of prominent playwrights from both countries in the context of the historical realities of the twentieth century, the establishment of interaction and cultural exchange between Polish and Ukrainian drama, taking into account cultural and historical commonalities as well as differences. The author suggests that the mutual influence and interconnection of Polish and Ukrainian drama only enrich each other; as playwrights can adapt or reinterpret each other's works, which can lead to new interpretations and creative solutions. The article examines periods of important historical transformations, such as two world wars, revolutions, the socialist period, and independence. The author analyzes the creative contributions of prominent playwrights from both countries, revealing their influential works and reactions to the historical realities of their time. Particular attention is paid to those aspects of their work that testify to the cultural exchange and mutual influence between Polish and Ukrainian drama. The article highlights the reaction of the creators to political and socio-cultural transformations. Through a systematic analysis, the article attempts to determine how historical changes affected the creative potential of playwrights. The general approach of the article helps to better understand how history and cultural context influenced the development of drama in Poland and Ukraine during the last century.

Key words: *drama, historical change, national identity, play, self-awareness.*

Постановка проблеми. Драматургія Польщі та України має глибокі історичні корені та пройшла значні зміни протягом великого періоду часу. Ключовими історичними моментами та етапами, які визначили історію драматургії цих двох країн у ХХ ст. є довоєнний період, друга світова війна та післявоєнний період, холодна війна, розпад Союзу Радянських Соціалістичних Республік та нова хвиля в мистецтві.

Драматурги Польщі та України висвітлювали у своїх творах проблеми ідентичності, свободи, справедливості, гуманізму, релігії, традиції, модернізації, алієнації, екзистенціалізму, символізму, авангардизму, реалізму,

постмодернізму та ін. Найвидатнішими драматургами України та Польщі в ХХ ст. були Леся Українка, Лесь Курбас, Микола Куліш, Іван Кочерга, Мирослав Ірчан (Андрій Дмитрович Бабюк), Анджей Стасюк, Міхал Вальчак, Дорота Масловська, Малгожата Сікорська-Міжук, Павел Демірський, Міхал Задара, Тадеуш Слободзянек та ін.

Обидві країни мають багату та різноманітну театральну спадщину, яка відображає їхню історію, культуру та сучасні тенденції. Драматургія Польщі та України в ХХ ст. відображала взаємовплив та співпрацю між двома народами, які мали спільну історію та культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розглядаючи еволюцію досліджень впливу історичних змін на драматургію Польщі та України, можна виокремити ключові тенденції та напрямки, які визначають актуальний стан питання. Фундаментальною у цьому напрямі є монографія М. Гарбузюк (2018), яка досліджує образ України у польському театральному дискурсі XIX століття. Історію польської драматургії 1920-их – 1930-их рр. вивчає Н. Томазова (2017). Вітчизняні науковці також зосереджують увагу на висвітленні драматургії різних періодів (Мізяк, 2015, 2016; Цокол, 2017; Скляр, 2017; Чужинова, 2014). Сучасну інтерпретацію українських п'єс розглядають у своїх дослідженнях О. Комаров (2014), В. Мізяк (2016) та Н. Соколенко (2014). Хоча певний прогрес здійснено у дослідженнях драматургії України та Польщі, існують ще невирішені питання, які вимагають уваги та подальшого розгляду.

Мета статті полягає в розкритті взаємозв'язку між історичними змінами і розвитком драматургії в Польщі та Україні протягом XX століття, надаючи читачам глибше розуміння впливу минулого на сучасну театральну спадщину обох країн.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Успіх польських та українських драматургів XX ст. можна пояснити унікальним історичним досвідом, який пов'язаний із суспільним зламом, якому передували такі історичні події, як «Польське жовтневе», падіння Берлінського муру, розпад СРСР тощо. Травматичність цього досвіду була зумовлена стрімкою зміною соціальних інститутів, які виштовхували на периферію суспільного життя пересічних громадян, через що обидві країни поринули у гнітючу непевність.

У довоєнний період (1918–1939) після відновлення незалежності, польська драматургія стала відзначатися рефлексією над національною ідентичністю та пошуком своєї ролі в Європі. Творчість польських драматургів відображала бурхливі зміни в польському суспільстві, що представлено у п'єсах Вігольда Гомбровича, який відтворював стереотипи польської традиційної історико-національної свідомості («Івона, принцеса [вина] бургундського», 1935 р.) та Марії Яніни Коссак, котра до Другої світової війни написала 15 п'єс, в яких розглядала тему абортів та стосунки поза шлюбом. Через критику гітлерівського тоталітаризму у своїх п'єсах Марія Коссак змушена була виїхати до Франції, а пізніше до Англії.

У той час драматургія в Україні переживала революційні події та прагнення визначити новий національний та культурний лад. Творчість дра-

матургів віддзеркалювала соціальні проблеми та стрімку зміну національної самосвідомості. Кризові та жорстокі соціально-політичні події того часу були пов'язані з добою «Розстріляного вродження» та наслідками Першої світової війни. Драматурги були очевидцями страждань народу, бідності та голоду, що стало матеріалом для створення творів того часу. У цьому контексті слід згадати твори Миколи Бажана («Гетто в Гумані» (1928 р.)) та Миколи Хвильового, у яких розкривається їхнє прагнення до суверенності України, її політичного та культурного відродження. У його творах описується «шовінізм всіх рас і натовпів». Творчість та ім'я Миколи Хвильового були під заборону до кінця радянського режиму в Україні. Відомо, що у 1925 році митець висунув гасло «Геть від Москви!». Він розумів, що для творення української культури необхідно відмовитись від копіювання російської.

Внесок Миколи Куліша у розвиток українського театру полягає в тому, що він створив цілісну трагедійну форму, а також запропонував низку зображально-виражальних засобів для п'єс. Драматургія цього митця ґрунтується на зображенні людських взаємин, які позначені гуманістичним пафосом, спробою висвітлювати одвічні загальнолюдські проблеми. Слід зазначити, що наскрізним конфліктом у творчості Миколи Куліша постають час і люди, які переживають складні колізії епохи. Драматург зосереджує увагу на трагічності або трагікомічності екзистенції штучно створеного радянського суспільства. До визначних творів Миколи Куліша належать «Мина Мазайло», «97», «Патетична соната» та інші.

Іван Кочерга – людинолюб та мрійник, драматург та мислитель – вважається одним з найцікавіших українських митців XX ст., який боровся за незалежність мистецтва, та попри несприятливість того часу, створював драматичну класику. І. Кочерга залишив спадщину, багату естетикою та філософією: «Свіччине весілля», «Ярослав Мудрий», «Фея гірконого мигдалю» та ін.

Український талановитий і багатогранний письменник, драматург та критик Мирослав Ірчан будував свої твори на фактах з життя реальних людей, увійшовши в драматургію з власною мистецькою палітрою, власним світом героїв. Він створював п'єси революційно-романтичного та імпресіоністичного характеру: «Радій (Отрута)», «Плацдарм», «Підземна Галичина».

Окупація під час Другої світової війни та наступний соціалістичний період в Польщі суттєво вплинули на драматургію, зумовивши появу «театру абсурду». Творчість польських митців

характеризується критикою соціальної системи та експериментами у формі. Українська драматургія теж постає перед труднощами у часи війни та радянської окупації. Творчість українських драматургів того часу відзначалася бойовою романтикою та роздумами над ідеями.

Під час холодної війни польські драматурги відображали анти тоталітарні тенденції, створюючи твори, щоб висловлювали протест та критику влади. Видатним митцем того часу є Славомир Мрожек, який критикував збройне придушення СРСР «Празької весни», після чого комуністична цензура заборонила публікацію його творів. Трагікомічне переплетення та протиставлення авангардного світогляду та консерватизму пронизує всю творчість Славомира Мрожека, як-от у п'єсі «Танго» (1964). Конфлікт протилежних реалій історії простежується й в оповіданні «Сіеста» зі збірки «Слон».

Драматургія в Україні також відзначилася анти тоталітарними тенденціями, які ставили національні питання в контексті суперечок із владою. По розпаді СРСР в 1991 році, Україна отримала незалежність. Це відкрило нові можливості для українських драматургів висловлювати свої ідеї та досліджувати різні аспекти сучасного життя. З кінця ХХ ст. українська драматургія переживала розвиток та відновлення культурної самосвідомості, що відображалось у творчості нового покоління письменників. Польща вже отримала незалежність після Першої світової війни, але під час ХХ ст. також постала труднощами, такими як окупація, комунізм та політична напруга. Розпад Союзу Радянських Соціалістичних Республік подав польській драматургії можливість збагатити свою культурну спадщину та обмінюватися ідеями.

Ці етапи представляють лише загальний огляд історичного впливу на драматургію Польщі та України протягом ХХ ст. Глибоке вивчення творів конкретних драматургів та аналіз їхньої реакції на історичні події може розкрити важливі аспекти взаємодії культур та становлення ідентичності.

Слід згадати, що польська та українська драматургія в ХХ ст. відображала взаємовпливи та співпрацю між двома народами, які мали спільну історію та культуру. Деякими прикладами таких культурних обмінів були спільні театральні проекти, переклади, адаптації, критика, дослідження, фестивалі, конкурси, нагороди тощо. Найважливішими театральними проектами Польщі та України в ХХ ст. були:

Проект «Сучасні культурні проекти України в контексті польсько-українських музичних зв'язків», який аналізує різні форми представ-

лення музичної творчості польських композиторів та виконавців в Україні, а також сприяє розвитку культурної співпраці між двома країнами (Сучасні культурні проекти).

Проект «Образ України у польському театральному дискурсі», який здійснює комплексний аналіз присутніх у польському театральному дискурсі ХІХ ст. стратегій та форм репрезентації образу України на основі драматичних текстів, архівних матеріалів, періодики, рецептивних джерел.

Проект «Дискурс України у просторі польського театру (на прикладі репертуару театрів Варшави 1918–1939 рр.)», який досліджує специфіку відображення української тематики в польському театрі міжвоєнного періоду, а також вплив політичних, соціальних та культурних чинників на формування образу України в польській свідомості.

Майя Гарбузюк у своєму дослідженні «Образ України у польському театральному дискурсі ХІХ століття: стратегії та форми репрезентації» зазначає, що «вже в ХХ ст. на діяльність українського театру звернув увагу історик Леон Василевський у своїй праці «Україна і українська справа»» (Гарбузюк, 2018 : 41), в якій він руйнує стереотипи сприйняття польським народом українців та «українського питання», які з'явилися «під впливом тенденційної антиукраїнської польської преси та стереотипних побутових уявлень» (Гарбузюк, 2018 : 41). Л. Василевський зосередив у своїй книзі з-поміж іншого увагу на українському театрові наддніпрянської України та на внеску М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого в українську драматургію. Дослідник наголошує на «надзвичайному значенні української сцени для розвитку національної свідомості глядачів, зазначивши, що фактично український театр виконував функцію відсутньої на той час на підросійській Україні національної преси та публіцистики» (Гарбузюк, 2018 : 41).

У контексті впливу історичних змін на драматургію Польщі та України варто звернути увагу й на суперечки між драматургами цих країн, які відображають різні погляди на історію, культуру, ідентичність та політику обох народів. Ці непорозуміння мають тривалу та складну історію, яка почалася ще в ХVІ ст. і триває до сьогодні. Деякі з тем, які викликали найбільше дискусій, були пов'язані з національно-визвольними рухами, релігійними конфліктами, етнічними чистками, мовними впливами, літературними школами та жанрами.

М. Гарбузюк припускає, що «першим серед польських істориків театру З. Рашевський відзна-

чив і підкреслив не лише польсько-українські, а й зворотні, українсько-польські впливи, тобто дзеркальні, зустрічні процеси» (Гарбузюк, 2018 : 41). Науковець зазначав: «Одночасно йшли з України цінні для польського театру інспірації, входили до репертуару українські теми, постаті, мотиви, що мали часто велике значення для нашої культури. У цьому сусідстві було коріння обміну, що збагачував обидві сторони» (Львівська національна наукова).

Отже, взаємовплив та взаємозв'язок польської та української драматургії лише збагачують одна одну, а драматурги можуть адаптувати або переосмислювати твори один одного, що може призвести до нових інтерпретацій і творчих рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Драматургія Польщі та України протягом ХХ ст. відображає великий вплив історич-

них подій, що відбулися в цих країнах. Обидві країни пережили складні періоди, такі як дві світові війни, формування незалежних держав та соціалістичний період. Зі свого боку, ці історичні зміни відобразилися в драматургії, віддзеркалюючи соціальні, політичні та культурні аспекти життя обох народів, вони стають важливим елементом сюжету, дозволяючи глядачеві зануритися в той чи інший період і розуміти його вплив на колективну та індивідуальну свідомість. Твори драматургів ХХ ст. віддзеркалюють соціальні конфлікти, боротьбу за національну свободу та визначення ідентичності під впливом турбулентних періодів Польщі та України того історичного періоду.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні сучасних тенденцій у драматургії Польщі та України та їхнього зв'язку з минулим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбузюк Майя. Образ України у польському театральному дискурсі ХІХ століття: стратегії та форми репрезентації: монографія. Львів: Простір-М, 2018. 470 с.
2. Комаров О. В. Світлі душі театру: театр. спогади, оповідання. 2-ге, доп. вид. Київ: Фенікс, 2014. 342 с.
3. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів. Інв. № АФ4689. Афіша вистави польського театру у Львові «Paproc» 14 груд. 1863 р.
4. Мізяк В. Д. «Гамлет» В. Шекспіра на харківській сцені (1956) у контексті культури пост сталінізму. *Вісник Харківської державної академії дизайну та мистецтв: зб. наук. пр.* Харків, 2015. № 3. С. 74–77.
5. Мізяк В. Д. Вистави за п'єсами М. Куліша в репертуарі театру Л. Курбаса та їх сучасна інтерпретація на харківській сцені. *Культура України: зб. наук. пр.* / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. Вип. 54. С. 244–254.
6. Мізяк В. Д. Проблема типовості образу в українській режисурі радянського періоду (1950–1980). *Культурно-мистецькі обрії 2016: зб. наук. праць* / Нац. акад. керівн. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2016. Вип. 2. С. 28–31.
7. Скляр А. Художньо-естетичні доміанти буття драматургічного твору (на матеріалі української драматургії 1990-х років): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06; Житом. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2017. 19 с.
8. Соколенко Н. Новий старий хазяїн: про прем'єру п'єси І. Карпенко-Карого «Хазяїн», створення 1900 року. *Культура і життя*. 2014. 21–27 листоп. (№ 47). С. 5.
9. Обух Л. В. Сучасні культурні проекти України в контексті польсько-українських музичних зв'язків. *International Academy Journal Web of Scholar*. 2019. № 2(11(41)). С. 27–31.
10. Томазова Н. «Репресований театр»: до історії польського театру в Києві (1920-ті–1930-ті рр.). VIII Міжнародний конгрес українців. Мистецтвознавство. Культурологія. Частина друга: зб. наук. ст. / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України; МАУ; ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2017. С. 132–139.
11. Цокол О. Текстові стратегії української драматургії 1980–2010-х років: автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.01.01; Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2017. 20 с.
12. Чужина І. Ю. Пародія як метод в українському театрі 20-х років ХХ століття. *Вісник НАКККіМ*. 2014. № 3. С. 244–248.

REFERENCES

1. Harbuziuk, Maiia (2018). *Obraz Ukrainy u polskomu teatralnomu dyskursi XIX stolittia: stratehii ta formy reprezentatsii: monohrafiia* [The image of Ukraine in the Polish theatrical discourse of the 19th century: strategies and forms of representation: monograph]. Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
2. Komarov, O. V. (2014). *Svitli dushi teatru : teatr. spohady, opovidannia* [Light souls of the theater: theater. memories, stories]. 2-he, dop. vyd. Kyiv: Fenyks [in Ukrainian].
3. Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy im. V. Stefanyka. Instytut doslidzhen biblioteknykh mystetskykh resursiv [Lviv National Scientific Library of Ukraine named after V. Stefanyka. Research Institute of Library Art Resources]. Inv. № AF4689. Afisha vystavy polskoho teatru u Lvovi «Paproc» 14 hrud. 1863 r. [in Ukrainian].
4. Miziak, V. D. (2015). «Hamlet» V. Shekspira na kharkivskii steni (1956) u konteksti kultury post stalinizmu [“Hamlet” by V. Shakespeare on the Kharkiv stage (1956) in the context of post-Stalinism culture]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu ta mystetstv: zb. nauk. pr.* – Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts: coll. of science, Kharkiv, 3, 74–77 [in Ukrainian].

5. Miziak, V. D. (2016). Vystavy za piesamy M. Kulisha v repertuari teatru L. Kurbasa ta yikh suchasna interpretatsiia na kharkivskii stseni [Performances based on plays by M. Kulish in the repertoire of the theater of L. Kurbas and their modern interpretation on the Kharkiv stage]. *Kultura Ukrainy: zb. nauk. pr. – Culture of Ukraine: coll. of science Ave., Kharkiv. derzh. akad. kultury. Kharkiv*, 54, 244–254 [in Ukrainian].
6. Miziak, V. D. (2016). Problema typovosti obrazu v ukrainskii rezhysuri radianskoho periodu (1950–1980) [The problem of typicality of the image in Ukrainian directing of the Soviet period (1950–1980)]. *Kulturno-mystetski obrii 2016: zb. nauk. prats [Cultural and artistic horizons 2016: coll. of science works] / Nats. akad. kerivn. kadriv kultury i mystetstv. Kyiv*, 2, 28–31 [in Ukrainian].
7. Skliar, A. (2017). Khudozhno-estetychni dominanty buttia dramaturhichnoho tvoriv (na materialy ukrainskoi dramaturhii 1990-kh rokiv): avtoref. dys. ... kad. filol. nauk: 10.01.06 [Artistic and aesthetic dominants of the existence of a dramatic work (on the material of Ukrainian drama in the 1990s): author's abstract. thesis ... Cand. philol. Sciences: 10.01.06]; *Zhytom. derzh. un-t im. Ivana Franka. Zhytomyr* [in Ukrainian].
8. Sokolenko, N. (2014). Novyi staryi khaziain: pro premiu piesy I. Karpenko-Karoho «Khaziain», stvorennia 1900 roku [New old landlord: about the premiere of I. Karpenko-Kary's play "The Landlord", created in 1900]. *Kultura i zhyttia – Culture and life*, № 47, 5 [in Ukrainian].
9. Obukh, L. V. (2019). Suchasni kulturni proekty Ukrainy v konteksti polsko-ukrainskykh muzychnykh zviazkiv [Modern cultural projects of Ukraine in the context of Polish-Ukrainian musical relations]. *International Academy Journal Web of Scholar – International Academy Journal Web of Scholars*, 2(11(41)), 27-31 [in Ukrainian].
10. Tomazova, N. (2017). «Represovanyi teatr»: do istorii polskoho teatru v Kyievi (1920-ti – 1930-ti rr.) [“Repressed theater”: to the history of the Polish theater in Kyiv (1920s – 1930s)]. VIII Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. *Mystetstvoznavstvo. Kulturolohiia. Chastyna druha: zb. nauk. st. – VIII International Congress of Ukrainianists. Art history. Culturology. Part two: coll. of science Art. / holov. red. H. Skrypnik; NAN Ukrainy; MAU; IMFE im. M. Rylskoho. Kyiv*, 132–139 [in Ukrainian].
11. Tsokol, O. (2017). Tekstovi stratehii ukrainskoi dramaturhii 1980–2010-kh rokiv: avtoref. dys. ... kand. fil. nauk: 10.01.01 [Text strategies of Ukrainian drama in the 1980s–2010s: autoref. thesis ... candidate Phil. Sciences: 10.01.01]; *Kyivskiy un-t im. Borysa Hrinchenka. Kyiv* [in Ukrainian].
12. Chuzhynova, I. Yu. (2014). Parodiia yak metod v ukrainskomu teatri 20-kh rokiv KhKh stolittia [Parody as a method in the Ukrainian theater of the 20s of the 20th century]. *Visnyk NAKKKiM – Bulletin of NAKKKiM*, 3, 244–248 [in Ukrainian].